

مقایسه تطبیقی دیپلماسی

دولت سید محمد خاتمی و دولت محمود احمدی نژاد

نویسنده گان:

رضا آسوده

محسن داهری

بهار ۱۳۹۸

کلیه حقوق محفوظ است، هر گونه نسخه برداری اعم از زیراکس، بازنویسی، ذخیره کامپیوتری و اقتباس کلی و جزئی بدون مجوز کتبی ناشر و مولفین ممنوع بوده و از طریق قانونی قابل پیگیری است.

شماره کتابشناسی: ۱۱۱۱

میں نے

مؤلفین: رضا أسودہ، محسن طاہری

ویراستار: سعید چهر آزاد

تیراژ: ۵۰۰ نسخه

قیمت: ۲۰۰۰ تومان

نوبت چاپ: چاپ اول ۱۳۹۸

آدرس: کرج، چهارراه نبوت-برج سفید-طبقه ۴-واحد ۸-نشر رهام اندیشه.

فهرست مطالب

۹

پیشگفتار

فصل اول: کلیات پژوهش

- ۱۵ ۱-۱- بیان مسئله
- ۱۷ ۱-۲- ضرورت و اهمیت پژوهش
- ۲۰ ۱-۳- پیشینه تحقیق
- ۲۷ ۱-۴- سؤالات پژوهش
- ۲۸ ۱-۵- فرضیه
- ۲۸ ۱-۶- تعریف مفاهیم
- ۴۰ ۱-۷- هدف پژوهش
- ۴۰ ۱-۸- سازماندهی پژوهش

فصل دوم: مبانی نظری و فکری اسلامی سیاست خارجی

- ۴۵ مقدمه
- ۴۶ ۲-۱- ماهیت و مختصات نظریه اسلامی سیاست خارجی
- ۴۹ ۲-۲- مدل کنش گر
- ۵۰ ۲-۲-۱- انسان فطری
- ۵۱ ۲-۲-۲- عقلانیت موسع
- ۵۴ ۲-۲-۳- منطق تکلیف
- ۵۷ ۲-۳- الگوی تصمیم گیری
- ۶۱ ۲-۴- سیاست خارجی به مثابه سیاست مصلحت
- ۶۴ ۲-۵- اصول و مبانی سیاست خارجی در مکتب سیاسی امام خمینی(ره)
- ۶۴ ۲-۵-۱- گستره روابط بر اساس مبانی اسلامی و انسانی
- ۶۵ ۲-۵-۲- اصل احترام متقابل و عدم دخالت در امور داخلی یکدیگر
- ۶۷ ۲-۵-۳- روابط حسنه، مدارا و مسالمت آمیز
- ۶۷ ۲-۵-۴- آزادی استقلال و منافع ملی
- ۶۸ ۲-۵-۵- نفی سلطه گری و سلطه پذیری

- ۶۹ ۲-۵-۶- نفی ظلم و ظلم‌پذیری
- ۷۰ ۲-۵-۷- اصل نه شرقی نه غربی
- ۷۲ ۲-۵-۸- دفاع از کیان اسلام و مسلمین
- ۷۴ ۲-۵-۹- دفاع از مستضعفین و مظلومین
- ۷۵ ۲-۵-۱۰- کمک به نهضت‌های آزادیبخش
- ۷۵ ۲-۵-۱۱- صدور انقلاب

فصل سوم: سیاست خارجی سید محمد خاتمی

- ۷۹ مقدمه
- ۸۰ ۳-۱- راه - و جهت‌گیری
- ۸۰ ۳-۲- اصول و اهداف
- ۸۱ ۳-۲-۱- توسعه گرایش به سیاست‌های گنگوئی تمدنها
- ۸۳ ۳-۲-۲- صلح‌گرایی مثبت
- ۸۵ ۳-۲-۳- تنش‌زدایی
- ۸۷ ۳-۲-۳-۱- شورای همکاری خلیج فارس
- ۸۸ ۳-۲-۳-۲- اروپا
- ۹۳ ۳-۲-۳-۳- امریکا
- ۹۶ ۳-۳- اعتمادسازی راهبرد سیاست خارجی درست اصل حاکم
- ۱۰۰ ۳-۴- گفت‌وگو چندقابله گرایي و دیپلماسی چندجانبه
- ۱۰۲ ۳-۴-۱- سازمان ملل متحد
- ۱۰۳ ۳-۴-۲- سازمان کنفرانس اسلامی
- ۱۰۶ ۳-۴-۳- جنبش عدم تعهد
- ۱۰۷ ۳-۴-۴- سازمان همکاری اقتصادی (ا.ک.و)
- ۱۰۸ ۵-۳- سیاست خارجی نو واقع‌گرایی سید محمد خاتمی

فصل چهارم: سیاست خارجی محمود احمدی نژاد

- ۱۱۹ مقدمه
- ۱۲۰ ۴-۱- سیاست خارجی نهم و دهم - سیاست خارجی اصول‌گرایانه

- ۱۲۶ ۴-۲- ویژگی های سیاست خارجی دولت محمود احمدی نژاد
- ۱۳۰ ۴-۲-۱- دولت - ملت جمهوری اسلامی ایران
- ۱۳۳ ۴-۲-۲- انقلاب اسلامی ایران
- ۱۳۴ ۴-۲-۳- نظم و نظام بین الملل
- ۱۳۶ ۴-۳- اصول اساسی سیاست خارجی آقای احمدی نژاد
- ۱۳۷ ۴-۴- رویکردهای سیاست خارجی دولت محمود احمدی نژاد
- ۱۳۷ ۴-۴-۱- تأکید بر احیاء نقش عدالت و معنویت در تحولات جهان
- ۱۳۷ ۴-۴-۲- رجه خاص به متوازن ساختن حق و تکلیف در عرصه سیاست بین الملل
- ۱۳۸ ۴-۴-۳- رجه و تأکید بر نقش مردم و نهادهای مدنی
- ۱۳۹ ۴-۴-۴- تأکید بر رویکرد کمیت روابط تا کمیت روابط و مناسبات
- ۱۴۰ ۴-۴-۵- اصل مردم و زن در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران
- ۱۴۰ ۴-۴-۶- به چالش کشیدن هژمونی گونه نظام بین الملل
- ۱۴۱ ۴-۴-۷- تأکید بر پیشرفت همه جاذبه کشور در سیاست خارجی
- ۱۴۲ ۴-۵- سیاست خارجی نگاه به شرق و غرب دولت محمود احمدی نژاد
- ۱۴۴ ۴-۶- سیاست خارجی دولت محمود احمدی نژاد نسبت به سازمان های بین المللی
- ۱۴۶ ۴-۷- سیاست خارجی تهاجمی محمود احمدی نژاد
- ۱۴۸ ۴-۸- صدور انقلاب در دستور کار سیاست خارجی دولت محمود احمدی نژاد
- ۱۴۹ ۴-۹- علل و عوامل تعیین کننده الگوی صدور انقلاب
- ۱۵۶ ۴-۱۰- مبانی ارزشی دولتمردان دولت محمود احمدی نژاد

فصل پنجم: مقایسه سیاست خارجی های آقایان خاتمی و احمدی نژاد

- ۱۶۳ مقدمه
- ۱۶۴ ۵-۱- سیاست خارجی مقایسه ای
- ۱۶۷ ۵-۲- رویکردهای اساسی در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران
- ۱۶۷ ۵-۲-۱- رویکرد انتقادی
- ۱۶۹ ۵-۲-۲- رویکرد اسلامی
- ۱۷۰ ۵-۲-۳- رویکرد ملی گرایانه
- ۱۷۲ ۵-۳- بررسی مقایسه ای سیاست خارجی خاتمی و احمدی نژاد

۱۷۴	۱-۵-۳- دولت ملی
۱۷۶	۲-۵-۳- هویت دولت جمهوری اسلامی
۱۷۷	۳-۵-۳- منافع و اهداف ملی
۱۷۹	۴-۵-۳- انقلاب اسلامی
۱۸۱	۵-۵-۳- نظام بین الملل
۱۸۴	۴-۵- مقایسه سیاست خارجی خاتمی و احمدی نژاد در قبال مسئله هسته‌ای
۱۸۹	نتیجه‌گیری
۱۹۵	منابع مأخذ

www.ketab.ir

پیشگفتار

سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران برآیندی است از متغیرها و عوامل متعدد و متنوع به گونه‌ای که هیچ یک از این عوامل و عناصر به تنهایی به سیاست خارجی ایران شکل نمی‌دهد. این امر بدان معناست که سیاست خارجی جمهوری اسلامی همانند دیگر کشورها، از استمرار و تداوم برخوردار است. به عبارت دیگر در چارچوب الگوی تداوم و تغییر سیاست خارجی ایران نوعی ثبات و دوام دارد. البته این به معنای ایستایی و تغییر ناپذیری سیاست خارجی نیست بلکه منظور آن است که تغییرات به صورت فاحش و فوری نبوده، به صورت تدریجی در لایه‌های تصمیم‌گیری و رفتاری ظهور و بروز می‌کند. تجزیه و تحلیل ردیابی و هم تحولات سیاست خارجی ایران بدون شناخت اصول و مبانی، اهداف و استراتژی آن امکان‌پذیر نیست. سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران با توجه به ماهیت اسلامی و ایدئولوژی مشرکیت بخش به آن در پی تأمین مصالح اسلامی و منافع ملی است. سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران دو دسته اهداف ملی و فراملی دارد. تبیین و تحلیل سیاست خارجی ایران بی‌برداشتن صریح از این منافع و اهداف و تعامل و نسبت بین آنها مقدور نیست.

به طور کلی دو ابرگفتمان ملی‌گرایی لیبرال و اسلام‌گرایی بر سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران غلبه یافته است. گفتمان ملی‌گرایی لیبرال در زمان دولت موقت و دوران ریاست جمهوری بنی‌صدر در سیاست خارجی رسمی ایران برتری داشت. اسلام‌گرایی نیز که به پنج خرده‌گفتمان آرمان‌گرایی، مصلحت‌گرایی، واقع‌گرایی، صلح‌گرایی مردم‌سالار و اصول‌گرایی عدالت‌محور تقسیم می‌شود پس از برکناری بنی‌صدر در خردادماه ۱۳۶۱ تاکنون بر سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران حاکمیت داشته است.

موضوع مورد بحث این پژوهش مقایسه سیاست خارجی دودولت آقای خاتمی و آقای احمدی نژاد است. از این رو به بحث و بررسی گفت‌وگوهای حاکمه در این دودوره پرداخته‌ام. گفت‌وگوهای حاکم بر سیاست خارجی سید محمد خاتمی گفت‌وگوهای صلح‌گرایی مردم‌سالار بود. مهم‌ترین ویژگی این دوره به قدرت رسیدن کسانی بود که به گفت‌وگوهای سیاسی تمایزی اعتقاد نداشتند و در چارچوب آن عمل می‌کردند. این دوره که به علت طرح و برنامه‌ها، اصلاحی ریس جمهور به دوران اصلاحات مشهور شد، سیاست خارجی ایران در عین بداهت، دستخوش تغییرات رفتاری شگرفی شد. اولویت یافتن توسعه سیاسی در داخل، صلح‌گرایی، انسداد، اعتماد سازی، گفتگو و چند جانبه‌گرایی گفت‌وگو در دستور کار سیاست خارجی قرار گرفت. در این دوره از سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران سه تحول و رخداد مهم به وقوع پیوست. حمله نظامی آمریکا به افغانستان پس از شهریور ۱۳۸۱، حمله آمریکا به عراق در ۲۹ خرداد ۱۳۸۱ و طرح پرونده فعالیت هسته‌ای ایران در آژانس بین‌المللی انرژی اتمی سه تحول بود که به صورت بحران‌های سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در آمدند. سیاست خارجی سید محمد احمدی نژاد هم از بابت مبانی نظری و هم از جنبه رفتاری و کارکردی کارگزاران و هم از حیث ادبیات به کار گرفته شده دیپلمات‌های ایرانی در گفتگوهای سیاسی دارای ویژگی‌های منحصر به فردی بود. کارگزاران جدید در کابینه محمود احمدی نژاد هم در تئوری و هم در عمل به مسائل ایدئولوژیک نسبت به مسائل استراتژیک و مصالح ملی توجه بیشتری ابراز داشتند. علاوه بر این ابزار علاقه کارگزاران اصلی دستگاه دیپلماتی به داشتن روابط دوستانه به سایر کشورها و صرف هزینه‌های بسیار در این جهت در عمل به خاطر موضع‌گیری‌های ضد و نقیض

کارگزاران و کاربست ادبیات خاص غیر دیپلماتیک دولت مردان نسبت به دیگران به موفقیت دیپلماسی جمهوری اسلامی نینجامید.

در تجزیه و تحلیل سیاست خارجی دولت‌های خاتمی و احمدی نژاد دودولت در اصول و بنیادهای مشترکی تاکید کرده‌اند و در چارچوب سیاست خارجی دولت اسلامی گام برداشته‌اند اما از لحاظ جهت گیری‌های سیاست خارجی دارای تفاوت‌های بنیادنی هستند. گفتمان داکمه در دولت خاتمی گفتمان صلح گرایی مردم سالار بود و گفتمان حاکم دولت احمدی نژاد گفتمان اصولگرایی عدالت محور بود. در فرایند تجزیه و تحلیل سیاست توجه به متغیرهای ساختاری و روان شناختی در شناخت تعارضات مفهومی کلامی و رفتاری کارگزاران حکومتی معجری روابط خارجی نسبت به سایر متغیرها نتیجه بخش تر است. در کنار عوامل ساختاری ناهمگوار بر فرایند تصمیم گیری و اجرایی سیاست خارجی متغیرهایی هم چون پیچیدگی دیدگاه نسبت اجتماعی نداشتن حافظه تاریخی کارگزاران حکومتی و میزان توانایی و قابلیت آنان در مدیریت سیاست گذاری خارجی، نگاه دولت مردان به نظام بین الملل نقش تعیین کننده‌ای در موفقیت یا عدم موفقیت سیاست در روابط خارجی دارند.